

«ПЕРЕБУДОВА» ТА РОЗПАД СРСР (1985-1991)

УРОК 3 ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

МЕТА УРОКУ

- РОЗКРИТИ ЗМІСТ ПРОЦЕСУ «ПЕРЕБУДОВИ» В СРСР, ВИДІЛИТИ ЙОГО СКЛАДОВІ, ВИЯСНИТИ ПРИЧИНИ РОЗПАДУ СРСР.
- РОЗВИВАТИ ХРОНОЛОГІЧНІ, ОЦІНОЧНІ, ПРОСТОРОВІ ІСТОРИЧНІ КОМПЕТЕНЦІЇ.

ПРИХІД ДО ВЛАДИ МИХАЙЛА ГОРБАЧОВА

- Після смерті у 1985 році хворого і старого **Костянтина Черненка** (перебував на посаді генерального секретаря ЦК КПРС з 1984 по 1985 рр.) у березні 1985 р. дещо оновлене Політбюро ЦК КПРС висунуло на посаду генерального секретаря наймолодшого із своїх членів - 54-річного **Михайла Сергійовича Горбачова**.
- Михайло Горбачов походив родом зі Ставропольського краю СРСР.
- Новий лідер усвідомлював потребу **нових реформ в державі**, як у внутрішній, так і у зовнішній політиці.

ЩО ТАКЕ «ПЕРЕБУДОВА»?

- **«ПЕРЕБУДОВА»** — СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ І ПОЛІТИЧНИЙ КУРС КЕРІВНИЦТВА СРСР В 1985—1991 РР., СПРЯМОВАНИЙ НА РЕФОРМУВАННЯ ВСІХ СФЕР СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ ПРИ ЗБЕРЕЖЕННІ СОЦІАЛІЗМУ.
- ІНІЦІАТОР - ГЕНЕРАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР ЦК КПРС **М. С. ГОРБАЧОВ.**

КУРС НА «ПРИСКОРЕННЯ»

- 1985 р. — **КУРС НА ПРИСКОРЕННЯ** СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СРСР. АНТИАЛКОГОЛЬНА КАМПАНІЯ.
- 1987 р. — **РЕФОРМА РИЖКОВА—АБАЛКІНА** ЗА ПРИНЦИПОМ «САМОСТІЙНІСТЬ, САМООКУПНІСТЬ, САМОФІНАНСУВАННЯ». ПЕРЕВЕДЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ НА ГОСПРОЗРАХУНОК, ЗАЛЕЖНІСТЬ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ВІД РЕЗУЛЬТАТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК СПІЛЬНИХ З ІНОЗЕМЦЯМИ КООПЕРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
- 1990 р. — ПРОГРАМА ПЕРЕХОДУ ДО РЕГУЛЬОВАНОЇ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ РИНКОВИХ МЕХАНІЗМІВ.

РЕЗУЛЬТАТИ ПОЛІТИКИ «ПРИСКОРЕННЯ»

- 1. Підприємства стали більш самостійними.
- 2. Робітники отримали право обирати керівників підприємств, на підприємствах вводилось держприймання.
- Однак **КООПЕРАТИВНИЙ РУХ** не дав значних результатів. Нові «фірми» нічого не виробляли, лише скуповували сировину або продукцію за державними цінами, а перепродували її за спекулятивними. Виникла **«ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА»**, де господарями стали кримінальні елементи.
- Провал антиалкогольної компанії.
- Занепад дисципліни та централізованого управління. Чорнобильська катастрофа 1985 року (квітень).
- Загальна глибока криза економіки СРСР з-за розриву господарських зв'язків між регіонами.

ПОЛІТИКА ГЛАСНОСТІ

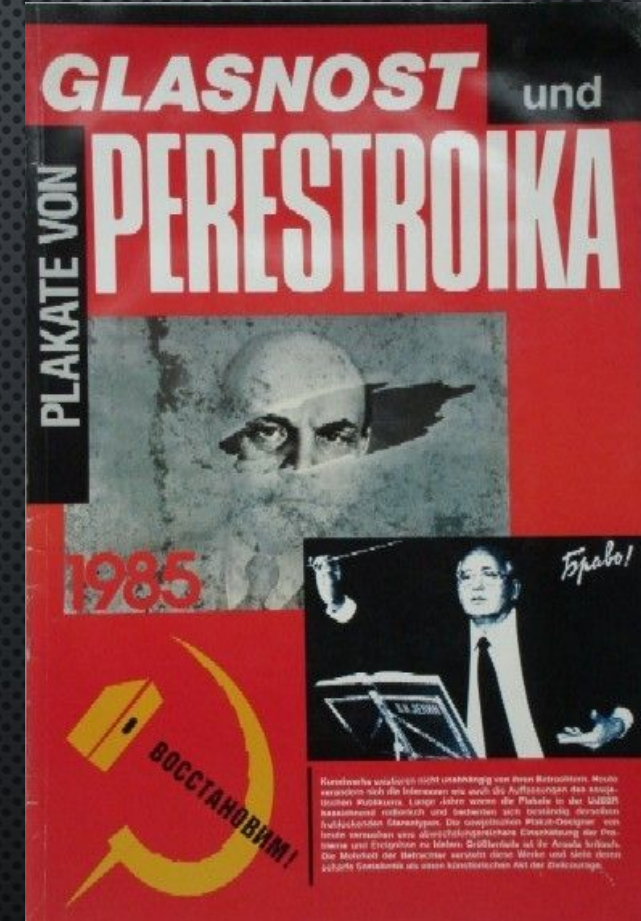
- Це – відкритість і демократизація суспільства.
- Утворена комісія для додаткового вивчення матеріалів про сталінські репресії та завершення реабілітації жертв.
- Дозвіл раніше заборонених творів (Солженіцин, Пастернак, Булгаков).
- Ослаблення цензури, свобода слова, друку (романи А.Рибакова «Діти Арбату», журнали «Огонек», «Знамя»).
- Свобода партій, неформальних організацій («Народний Рух» на Україні).
- Утворено два законодавчі органи – **З'їзд народних депутатів і Верховну Раду.**

ПІДСУМКИ «ПОЛІТИКИ ГЛАСНОСТІ»

- СВОБОДА СЛОВА І ДРУКУ В СРСР.
- 1989 РІК. – РОБОТА 3'ІЗДУ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ (АКТИВНІ ЛІДЕРИ **АНДРІЙ САХАРОВ**, **ГАВРИІЛ ПОПОВ**, **АНАТОЛІЙ СОБЧАК**, **БОРИС ЄЛЬЦІН** ТА ІНШІ ВИСТУПАЛИ ЗА ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ РЕФОРМ ТА СТАЛИ ОПОЗИЦІЄЮ КПРС).
- РІШЕННЯ ПРО ВСЕНАРОДНОГО ОБРАННЯ ПРЕЗИДЕНТА КРАЇНИ ТА СКАСУВАННЯ СТ. 6 КОНСТИТУЦІЇ СРСР.

**ЛІКВІДАЦІЯ МОНОПОЛЬНОЇ ВЛАДИ КПРС ЗНАМЕНУВАЛА СОБОЮ ПЕРЕМОГУ
ДЕМОКРАТИЧНИХ СИЛ КРАЇНИ.**

ЗРУШЕННЯ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ («НОВЕ ПОЛІТИЧНЕ МИСЛЕННЯ»)

- 1985-1987 роки — три зустрічі **М.Горбачова** і президента **США Р. Рейгана** (Рейкьявік, Женева, Вашингтон). Відхід від принципів «холодної війни». **Вашингтонський договір 1987 року** про ліквідацію ракет середньої і меншої дальності.
- Нормалізація відносин з **Великобританією** (візит **М.Тетчер**), **Китаєм**, **Ізраїлем** тощо.
- 1989 рік — вивід радянських військ з **Афганістану**.

ПІДСУМКИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ «ПЕРЕБУДОВИ»

- СРСР помітно відступає в переговорах, на відміну від західних країн. Декомунізація Європи призвела до припинення діяльності створеного Москвою військово-політичного блоку - Варшавського Договору. На вимогу суверенних народів Радянський Союз погодився на поетапне виведення своїх військ із східноєвропейських країн. Розпад СРСР поклав край «холодній війні» і позитивно вплинув на загальну міжнародну обстановку.

ПОСИЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ РУХІВ І ПОЛІТИЧНОЇ БОРОТЬБИ

- ЗАГАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА І ПОЛІТИЧНА КРИЗА СУПРОВОДЖУВАЛАСЯ БОРОТЬБОЮ НАРОДІВ СРСР ЗА ЗВІЛЬНЕННЯ З-ПІД ОПІКИ КЕРІВНИЦТВА СРСР.
- У ЛИСТОПАДІ 1988 Р. ВЕРХОВНА РАДА ЕСТОНСЬКОЇ РСР ПРОГОЛОСИЛА **ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ЕСТОНІЇ**. ЦЕ БУВ, ПО СУТІ, ПОЧАТОК КІНЦЯ Союзу.
- 1990 - 1991 – «ПАРАД СУВЕРЕНІТЕТІВ»: ЛИТВА, ЛАТВІЯ, АЗЕРБАЙДЖАН, ГРУЗІЯ, УКРАЇНА, МОЛДОВА, РОСІЯ, БІЛОРУСЬ ТОЦО. ЗІТКНЕННЯ З АРМІЄЮ У БАКУ, ТБІЛІСІ, РІЗІ, ВІЛЬНЮСІ.
- У ЖОВТНІ 1990 Р. ВЕРХОВНА РАДА СРСР НАДАЛА ПРЕЗИДЕНТОВІ М. ГОРБАЧОВУ **НАДЗВИЧАЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ**.

ПУТЧ ДКНС (РОСІЙСЬКОЮ - ГКЧП) У СЕРПНІ 1991 РОКУ

- В БЕРЕЗНІ 1991 Р. БУЛО ПРОВЕДЕНО ВСЕСОЮЗНИЙ РЕФЕРЕНДУМ З ПИТАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ СРСР. БРАТИ УЧАСТЬ У НЬОМУ ВІДМОВИЛИСЬ ГРУЗІЯ, ВІРМЕНІЯ, МОЛДОВА ТА ВСІ ПРИБАЛТІЙСЬКІ РЕСПУБЛІКИ. ХОЧА БІЛЬШІСТЬ УЧАСНИКІВ РЕФЕРЕНДУМУ **ПРОГОЛОСУВАЛА ЗА Союз**, ПОДАЛЬША ЙОГО ДОЛЯ ЗАЛИШАЛАСЬ НЕ ВИЗНАЧЕНОЮ.
- У СЕРПНІ 1991 РОКУ ГРУПА ЗАКОЛОТНИКІВ З ЧИСЛА КОМУНІСТІВ — ДЕРЖАВНИХ ДІЯЧІВ, УСУНУВШИ ГОРБАЧОВА З ВЛАДИ, УТВОРИЛИ **ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ (ЯНАЄВ, ЯЗОВ, КРЮЧКОВ, ПУГО** ТОЩО).
- АЛЕ ОПІР ДКНС ЗДІЙСНИЛИ ДЕКІЛЬКА ТИСЯЧ ЖИТЕЛІВ МОСКВИ НА ЧОЛІ З ПАРТ. ДІЯЧЕМ БОРИСОМ ЄЛЬЦИНОМ. ДКНС БУЛО ЗААРЕШТОВАНО.
- 24 СЕРПНЯ 1991 Р. ВРУ ПРИЙНЯТО **АКТ ПРО НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ**.

ГКЧП

Герои, которые пытались спасти СССР

РОЗПАД СРСР (8 ГРУДНЯ 1991 РОКУ)

- **8 грудня 1991 р.** керівники Росії, України та Білорусі заявили про те, що **«Союз РСР як суб'єкт міжнародного права і гео-політична реальність припиняє своє існування»**. Президенти Росії й України Борис Єльцин і Леонід Кравчук та голова Верховної Ради Білорусі Станіслав Шушкевич у Біловезькій Пущі (Білорусь) підписали угоду про створення **Співдружності Незалежних Держав (СНД)**.
- **25 грудня 1991 р.** Горбачов заявив про свою відставку з посади президента СРСР.

